

Ο ΦΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΚΡΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΑΜΠΑΝΟΖΗ

του Ηλία Τσέχου

Αρκούντως δολοφονημένη

Αγρίως παραγμένη γη Μακεδονίας

Αρχές του 20^{ου} αιώνα. Τα γεγονότα τρέχουν ως «αυριανοί» δρομείς... Προδοσίες, αφανίσεις, ανίερες συμμαχίες, μαχαιρωσιές, μαυρίζουν αίμα και χόμα της Μακεδονίας. Οι δυσκολότεροι καιροί, οι πιο σκληροί, οι πιο βάρβαροι, είναι αυτοί που πολεμάς για τη ζωή σου, τη ζωή της οικογένειάς σου, τη «ζωή» της πατρίδας, είναι αυτοί που αντιμετωπίζεις το θάνατο σε κάθε βήμα, σε κάθε στροφή, με κάθε ματιά.

Πρώτα όμως μια ματιά στον κόσμο την εποχή εκείνη:

1860: Πρώτη κίνηση εκβουλαρισμού της Μακεδονίας, με δραστηριότητες του μοναχού Γεράσιμου, στα χωριά Βαψάρι και Βίτσι.

1867: Εκδίδονται 100 εφημερίδες στην τότε Ελλάδα.

1868: Εξαρχικοί εμποδίζουν τον ελληνοβλαχικό πληθυσμό της Ρέσνας, να ψαλλεί Ελληνιστί η Θεία λειτουργία

1871: Θεμελιώνεται ο ναός της Αγίας Παρασκευής στο Γιαννάκοβο, με χτίστες Έλληνες σλαβόφωνους που αναγράφονται στην εντοιχισμένη πλάκα, πάνω από την είσοδο του ναού: Τράϊως ΔΙΜΟ, Ταραπαν Μιτς, ΚΑΛΙΝ ΓΙΟΒΑΝ, Ιανουάριος 27, 1871 (ελληνική γραφή).

1873: Κιλκίς. Καταδικάζονται από τούρκικο δικαστήριο 35 εξαρχικοί (βουλγαρόφιλοι), που επιτίθενται 25.12.1872 σε ελληνική εκκλησία και τραυματίζουν 8 Έλληνες.

1877 – 1878: Συνθήκη Αγίου Στεφάνου. Τέλος του Ρωσοτουρκικού πολέμου. Ξεκινά ο κύριος στόχος "εκβουλγάρησης" της Μακεδονίας. Σύμμαχος η Ρωσία.

1895: Σημειώνονται οι πρώτες εισβολές βουλγάρων κομιτατζήδων στις περιοχές μας.

1897: Ατυχής Ελληνοτουρκικός πόλεμος. Η Ελλάδα σε δυσχερή θέση.

1901: Ο πληθυσμός της τότε Ελλάδας 2.200.000 κάτοικοι.

1902: Ρουμάνικη προπαγάνδα, με σκοπό να δημιουργηθεί μειονοτικό πρόβλημα στη Μακεδονία, συμμαχεί με τους βουλγάρους κομιτατζήδες και με "αδελφική σύμπνοια κι αγάπη", τρομοκρατούν τον Μακεδονικό πληθυσμό, δολοφονώντας

πολίτες.

1905: Ήδη 136.000 Έλληνες έχουν μεταναστεύσει προς Η.Π.Α.

1902–1913: Οικουμενικός Πατριάρχης ο Ιωακείμ Γ΄.

1889–1908: Κορυφώνεται η δράση των κομιτατζήδων βουλγάρων στη Μακεδονία, παρασύροντας τον πληθυσμό σε εξαρχικούς και πατριαρχικούς, με απεχθέστατες διαπραχθείσες πράξεις.

22.1.1905: Ειρηνική πορεία προς Αγία Πετρούπολη 100.000 εργαζομένων για καλύτερες συνθήκες δουλειάς και διαβίωσης, καταλήγει σε αιματηρές συμπλοκές με το στρατό του τσάρου Νικολάου Β΄, αφανίζοντας 500 διαδηλωτές!

23.1.1905: Πεθαίνει ο λαοφιλής συγγραφέας Ιούλιος Βερν.

15.2.1905: Συγκρούσεις στα Τρίκαλα λόγω εκλογών. Δύο νεκροί.

12.3.1905: 200.000 Ρώσοι νεκροί από Ιάπωνες στη μάχη Μούκδεν.

13.3.1905: Δολοφονίες ανάμεσα σε έλληνες, βουλγάρους, τούρκους, ρουμάνους. Οι τούρκικες αρχές αδυνατούν να τηρήσουν την τάξη. Τρομοκρατούνται χωρικοί από ένοπλες συμμορίες και δεν γνωρίζουν από πού και πώς να προφυλαχτούν, αφού οι συμμορίες αλλάζουν στολές συνεχώς!

15.3.1905: Οι επαναστάτες Κρήτες διακηρύττουν την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

16.4.1905: Αιματοχυσία στην Κρήτη. Οχτώ νεκροί.

31.5. 1905: Δολοφονία του Έλληνα πρωθυπουργού Θεοδώρου Δηλιγιάννη.

1903–1908: Ένοπλος Μακεδονικός Αγώνας. 79 νεκροί στον Καζά Βοδενών (Έδεσσας). Έως το 1906 έχουμε 700 – 800 νεκρούς σ' όλη την Μακεδονία.

Το Γιαννάκοβο, από το 1936 Γιαννακοχώριον, σήμερα Γιαννακοχώρι, το συναντάμε σε δύο βιβλία ως Γιαννακό, σ' ένα χάρτη ως Γιανάκοβον (με ένα ν και τελικό ν), ζει το Μακεδονικό Αγώνα συμπιεσμένο, τρομοκρατημένο, «διφορούμενο».

16 Απριλίου 1905: Πάσχα Ελλήνων! Κομιτατζήδες και γιαννακοβίτες επιμένουν και πιέζουν η λειτουργία να γίνει από βούλγαρο παπά και στα βουλγάρικα στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στο Γιαννάκοβο. Ο πρόκριτος Ιωάννης Αμπανόζης, διαβασμένος, σπουδαίος ιεροψάλτης, μαντατοφόρος, με μεγίστη ελληνική συνείδηση αρνείται και..., ας δούμε πως ιστορεί το γεγονός και όσα διαδραματίστηκαν, ο Ναουσαιός πρόκριτος Κωνσταντίνος Χατζημαλούσης, ταγμένος στον Μακεδονικό Αγώνα, σε σημειώμά του:

«Είναι ο Ιωάννης ή Βάννης Μπανόζης του χωριού Γιαννόκοβου (Τσιφλίκιον του Χ" Δημητρίου, του Χ" Αντωνίου Ναουσαιού) τον οποίον εδολοφόνησαν οι Κομιτατζήδες Βούλγαροι μαζί με συγχωριανούς του ... την 1^η ημέραν του Πάσχα εφέτος 1906 εξ – και διατί; διότι και ούτος ως πρόκριτος του χωριού που δεν εδέχθη ως οι άλλοι συγχωριανοί του οι οποίοι ήθελαν να πάρουν παπάν Βούλγαρον να τους λειτουργήσει δια το Πάσχα, ενώ αυτός ήλθε εις Νάουσαν και πήρε Έλληνα παπάν και ελειτούργησε Ελληνιστί ...

Ο Δήμαρχος Κων/νος Χατζημαλούσης

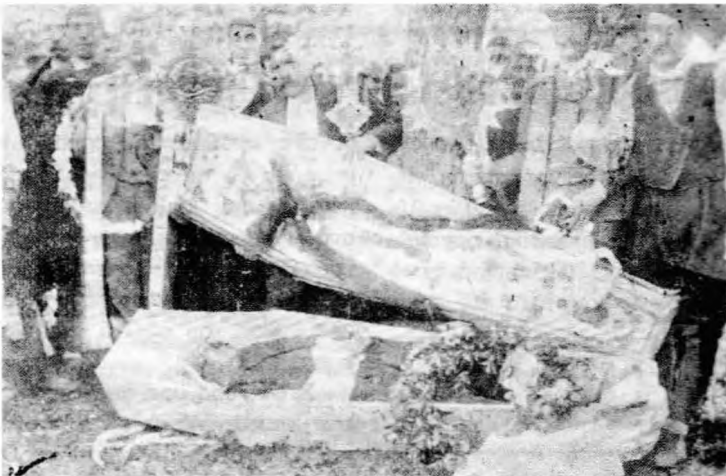
Αυτοί δε το βράδυ έφεραν τους Κομιτατζήδες εις το χωριό τον πήραν από το σπίτι του, τον έβγαλαν έξω 100 μέτρα του χωριού εις την θέσιν Παντίνες, όπου ηλιάζονται οι χωρικοί τας εορτάς και αφού τον ετυράνησαν ως προδότην,

τον επυροβόλησαν 1 σφαίρα εις το στόμα και 1 σφαίρα εις τον κρόταφον και τον άφησαν νεκρόν με 1 σημείωσιν ότι έτσι τιμωρούνται οι προδότες!!! Μόλις εμάθαμεν οι Ναουσαιοί, ειδοποιήσαμεν τα Σώματά μας τα οποία κατέλαβαν τα πέριξ βουνά του χωριού, ημείς δε η Επιτροπή της Αμόνης μετά του λαού, ιερέων, διδασκάλων και μαθητών και λαβάρων και στεφάνων επήγαμεν και τον εθάψαμε την 2^α ημέρα του Πάσχα με μεγάλην παράταξιν, οποίαν δεν είδε κανέν χωριόν τοιαύτην κηδείαν εις χωρικόν. Εις ανάμνησιν δε της Κηδείας του μαρτυρήσαντος Ιωάννου Μπανόζη φέραμε μαζί μας και φωτογράφον όστις εφωτογράφησε τον νεκρόν έξω της Εκκλησίας πέριξ του οποίου είναι ο λαός της Ναούσης...».

Σύμφωνα με τα βιβλία α) «ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΟΔΥΝΗΡΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ», ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ, 1906, σελ. 36 και β) «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (3 τόμοι), ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, τόμος 2^{ος}, σελ.320, η δολοφονία αυτή διεπράχθη το 1905 και όχι το 1906, όπως σημειώνει ο Κωνσταντίνος Χατζημαλούσης, στο κείμενο που δημοσίευσε πρώτος ο Τάκης Μπάιτσης, στο άρθρο του «ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ-Η δολοφονία του Πρόκριτου Γιάννη Μπανόζη», στη «Νιάουστα», (τεύχος 38, 1987), Επίσης, όπως επισημαίνει και ο Τ. Μπάιτσης υπάρχει διαφορά στη χρονολογία του γεγονότος που αναφέρει ο Κ. Χ"Μαλούσης με την ημερομηνία που αναγράφεται στη φωτογραφία (1903).

Πάντως το ορθό όνομα του νεκρού είναι Γιάννης Αμπανόζης και όχι Γιάννης Μπανόζης. Στην σημείωση του Κωνσταντίνου Χατζημαλούση, σημαντικότερη σε αναφορές στο γεγονός, γράφει το Γιαννάκοβο ως Γιαννόκοβο. Λάθος ή ντοπιολαλιά; Επίσης, σημειώνει ότι η δολοφονία του Ιωάννη Αμπανόζη έγινε στην περιοχή Παντίνες (ή μήπως καθ' οδόν προς Παντίνες;) και στις δύο περιπτώσεις όμως τα 100 μέτρα που αναφέρει το σημειώμα είναι λάθος, γιατί η περιοχή αυτή είναι πολύ πιο μακριά από το χωριό. Αυτό μας δυσκόλεψε στην έρευνα έως να διευκρινιστεί.

Αναζητώντας σήμερα την ατμόσφαιρα και τον απόηχο εκείνης της εποχής, μία από τις τωρινές αφηγήσεις συγγενικού προσώπου, που αναφέρεται στο γεγονός είναι η ακόλουθη: «Τον έσυραν απ' το τραπέζι τρεμάμενο, πήρε κόκκινα αυγά

Το ανοιχτό φέρετρο του δολοφονηθέντος Αμπανόζη την ημέρα της κηδείας

να προσφέρει στους ιερόσυλους... τα πέταξαν με φόρα στον τοίχο, έσπαγαν με θόρυβο τσεκουριών... έτρεμε σα φύλλο, πόναγε η ψυχή του, δεν προλάβαμε να αγκαλιαστούμε...»

Με τη Δώρα Ανθοπούλου, που επέμενε να καταπιαστώ με τον Ιωάννη Αμπανόζη, πόσο καλά έκαμε, διότι με τα τέσσερα αφιέρωματα στο Γιαννακοχώρι:

* Το Γ' ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΑΚΟΧΩΡΙ, Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ "ΙΣΤΟΡΙΚΗ" ΑΝΤΙΛΗΨΗ

* Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΑΚΟΧΩΡΙ – ΑΠΟ ΤΟ 1937

* «ΟΧΙ» ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ – ΘΥΣΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΓΙΑΝΝΑΚΟΧΩΡΙΤΩΝ 1940 - 41

* ΓΙΑΝΝΑΚΟΒΟ – ΓΙΑΝΝΑΚΟΧΩΡΙ – 1905. ΦΟΝΟΣ ΠΡΟΚΡΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΑΜΠΑΝΟΖΗ,

...κλείνουμε «ποιητικά» ιστορικές διαδρομές 100 χρόνων του Γιαννακοχωρίου, διαδρομές που ουδέποτε υποψιαστήκαμε, υποθέσαμε ή υπολογίσαμε πως θα διαπράξουμε. Κυνηγήσαμε τον Μακεδονικό αγώνα 13 μήνες ή 13 χρόνια... διασχίσαμε ληξιαρχεία, βιβλιοθήκες, μητροπόλεις, επιστολές, εφημερίδες, τον θαυμαστό και σήμερα προφορικό πολιτισμό, για να δώσουμε αυτό το «ελάχιστο» αφιέρωμα, ανεξερεύνητων χρόνων, για να καταγραφούν πριν αφανιστούν ή μας αφανίσουν!

Πολλά ερωτήματα, αρκετές υποθέσεις, πλήθη διαφορετικών αναφορών και σεναρίων, δεν τα καταθέτουμε... Όμως βέβαιο είναι πως στις οικογένειες των Γιαννακοβιτών από το 1905 και έως τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ο τρομοκρατη-

μένος χρόνος τους απαγορεύει ρητά να αναφέρεται το ονοματεπώνυμο Ιωάννης Αμπανόζης... «μήτε κουβέντα, μήτε λαλιά». Όπως βέβαιο είναι πως έμεινε στον αέρα, στα βουνά, στα σχολεία, στα καφενεία του Γιαννακοχωρίου, των περιχώρων, στην πόλη μας, η απaráμιλλη φράση: «Α! ρε Αμπανόζη», «Α! ρε Αμπανόζη», εννοώντας τον Χρήστο Αμπανόζη, γιο του δολοφονηθέντα προκρίτου Ιωάννη και της Αικατερίνης, το γένος Ιωάννου, που γεννήθηκε το 1889 και πέθανε, 45 ετών, το 1934, αιμορραγώντας, κατασπαραζόμενος από αγέλη σκύλων, με το παρατσούκλι «Πασπαλιάκης», ο Πασπαλιάκης... Ο

τρελαμένος, ο τσίτσιδος, ο περίγελως, «ο πρώτος του χωριού». Α! ρε Αμπανόζη, στα 17 σου σάλεψε ο νους απ' το χυμένο αίμα του πατέρα σου (μία πηγή αναφέρει πως προϋπήρχε διασάλευση), δε σε χωρούσε τόπος, χωριό, πόλη... Σε στρίμωχναν, σ' έδιωχναν, μα και σ' αγαπούσαν. Ναουσαιίοι σε πότιζαν, σε τάιζαν, σε έντυναν γαμπρό... «Να! ο γιός του ήρωα» έλεγαν ... Α! ρε Αμπανόζη... Ας είναι καλά η αδελφή σου Σοφία, η Σόφκα, που σε φρόντισε, σε κουβάλησε στους ώμους της 28 ολόκληρα χρόνια... Σε έλουζε, σε έντυνε, σ' έντυνε κάθε πρωί και το βράδυ ερχόσουν γυμνωμένος, μ' ένα τσουβάλι ριγμένο στη μέση. Α! ρε Αμπανόζη...

Χρόνια περνούν κι αιώνες ρέουν ανάμεσα ιστορικών ρηγμάτων, θυμάτων, ρωγμών... Νοιώθω τον Ελληνισμό πάντα σε επάλξεις... Γιαννακοχώρι μας αγρίεψες, πρωτίστως νιώσαμε οι «σκαπανείς» σου... Άξιος ο - αμισθί - μισθός... Δίχως τελεία Τέλος

Το εκκλησάκι της Αγ. Παρασκευής κοντά στο οποίο εικάζεται ότι έγινε η δολοφονία